

Dva pastira, na primer, smrtno zaljubljena u jednu pastiricu, traže od nje da se odluči i načini izbor; *Temira*, to je ime pastirice, okleva, nije sigurna, ne usuđuje se da kaže ime onog ko ju je osvojio; pošto je živo nagovaraju, ona napokon popušta pred svojom ljubavlju i daje prednost *Aristeju*, potom beži u šumu da sakrije svoj poraz; ali je pobedilac sledi kako bi uživao u trijumfu. *Tirsis*, ostavljen i prezren, slika svoju nevolju i svoj bol; ljubomora i gnev ubrzo mu zahvataju srce: on im se sav predaje i svojim povlačenjem obaveštava me da će pribeći osveti i ubiti svog protivnika. Ovaj se pojavljuje trenutak nakon toga; svi njegovi pokreti ocrtavaju mi prikaz sreće, njegovi gestovi, stavovi, lice, pogledi, sve mi daje sliku osećanja i slasti; *Tirsis* u očajanju traga za svojim protivnikom i primećuje ga u trenutku kada ovaj iskazuje najiskreniju i najčistiju radost. Eto jednostavnih ali prirodnih suprotnosti; sreća jednoga uvećava bol drugog; očajni *Tirsis* nema drugog sredstva do osvete, i on *Aristeja* napada se gnevom i nasrtljivošću kakve rađaju ljubomora i jarost zbog toga što se oseća prezrenim; onaj se brani, no bilo da prekomerna sreća umanjuje hrabrost, bilo da je zadovoljena ljubav dete mira, on je gotov da podlegne *Tirsisovoj* navali; oni se u bici služe svojim pastirskim štapovima; cveće i venci ispleteni ljubavlju i namenjeni slastima postaju trofeji osvete: u tom trenutku gneva, sve je žrtvovano; čak ni buket kojim je *Temira* zakitila srećnika *Aristeja* ne može izbeći gnevu uvređenog ljubavnika. Uto se pojavljuje *Temira*; primećuje da je njen ljubljani vezan vencem kojim ga je okitila; zaprepašćena, vidi ga pod *Tirsisovim* nogama: kakva zbrka! kakva strahota! Ona drhti pred opasnošću da izgubi onoga kog voli: sve objavljuje njenu užasnutost, sve iskazuje njenu patnju.

Čini li ona napor da svog ljubljenog oslobodi? Razgnevljena ljubav, zlokobna ljubav je ono što je goni na delanje. Besna, ona dohvata strelu izgubljenu u lovu, baca se na *Tirsisa* i zadaje mu više uboda. Na tu dirljivu sliku, radnja postaje sveopšta, pastiri i pastirice pritrčavaju sa svih strana; *Temira* očajna što je počinila tako divljačko delo, želi da zbog toga sebe kazni i da sebi probode srce; pastirice se suprotstavljaju tako okrutnoj nameri; *Aristej* rastrzan između ljubavi i prijateljstva, baca se ka *Temiri*, moli je, nagovara i zaklinje da poštedi svoj život: trči do *Tirsisa*: hita da mu ukaže pomoć, zove pastire da se oko njega pobrinu. *Temira* primirena ali i ophrvana bolom, s naporom prilazi *Tirsisu*; obgrljuje mu kolena i pokazuje sve znake iskrenog kajanja; a ovaj, i dalje nežno naklonjen, i dalje strastveno zaljubljen, kao da blagosilja ubod koji će ga lišiti života. Raznežene pastirice odvlače *Temiru* sa tog mesta, pozornice bola i plača; ona im bez svesti pada na ruke. A pastiri, sa svoje strane, odnose *Tirsisa*; on je na izdisaju i još uvek slika bol koji oseća što je odvojen od *Temire*, i što ne može da umre u njenim rukama. *Aristej* nežni prijatelj no verni ljubavnik, izražava na sto različitih načina svoj jad i stanje u kom se nalazi; proživljava hiljadu muka; hteo bi da ide za *Temirom* ali ne želi da ostavi *Tirsisa*; on bi da uteši voljenu, ali bi i da pomogne prijatelju. Ta uznemirenost se razrešava, ta okrutna neodlučnost prestaje: trenutak promišljanja, i u njegovom srcu pobeđuje prijateljstvo; on se konačno otrže od *Temire* kako bi poleteo ka *Tirsisu*.

Ovaj plan može da izgleda loš kada se čita, ali će proizvesti snažno dejstvo na sceni; nema u njemu nijednog trena koji slikar ne bi mogao da zahvati; višestruke situacije i slike što

ih predstavlja imaju neprestano nov kolorit, radnju i zanimljivost; *solo-ulasci Tirsisa* i *Aristeja* puni su strasti; oni slikaju, oni izražavaju, oni su istinski monolozi. Dva *pas de trois* su slika i prilika scenskog dijaloga suprotstavljenih žanrova, a balet sa dramskom radnjom koji završava ovaj mali roman uvek će veoma živo zanimati sve koji imaju srce i oči; ako samo oni koji ga izvode budu imali dušu i izražavali osećanja jednako živo koliko i nadahnuto.

Vi razumete, Gospodine, da je za slikanje radnje u kojoj se strasti smenjuju, i gde su prelazi među njima jednako nagli kao u programu što sam vam ga upravo izložio, neizostavno potrebno da muzika napusti siromašne pokrete i modulacije koje upotrebljava u arijama namenjenim plesu. Zvuci udešeni mehanički i bez duha ne mogu služiti plesaču, ni pogodovati živoj radnji. Dakle, nikako se ne radi o jednostavnom sastavljanju notâ po školskim pravilima; u ovoj prilici harmonski sled tonova treba da imitira prirodne tonove, a pravilna infleksija zvukova da prikaže sliku dijaloga.

Gospodine, *solističke entrées* u operi nikako ne osuđujem uopšteno; divim se njihovoj lepoti često tu i tamo razasutoj, no želim da ih bude manje. Preterivanje u svakoj vrsti postaje dosadno; želeo bih još i više raznovrsnosti u izvođenju: jer ništa nije tako smešno kao kada pastiri iz doline *Tempé* plešu poput božanstava sa *Olimpa*. Budući da su u tom spektaklu odela i karakteri bezbrojni, želeo bih da ni ples ne bude uvek isti; ta grozna jednoličnost bez sumnje bi nestala ako bi plesači izučavali karakter čoveka kog treba da predstave, ako bi shvatili njegov moral, običaje i navike; jedino kad postavimo sebe na mesto junaka i lika kog treba igrati, uspećemo da ga

donesemo i savršeno imitiramo. Niko više od mene ne daje za pravo *solo-ulascima* koje plešu prvi plesači; oni mi prikazuju sve mehaničke lepote skladnih telesnih pokreta; ali želeći i moliti se da ti isti plesači, sazdana da se odlikuju, pripoje katkad čarima tela i pokrete duše; težiti tome da im se divimo u jednom zavodljivijem vidu, i da, konačno, ne budemo svedeni na to da ih posmatramo isključivo kao dobro sklopljene i dobro usaglašene lepe mašine, ne znači, držim, prezirati njihovu izvedbu, potcenjivati njihov talent i obezvređivati njihov žanr; već upravo pozvati ih da svoju umetnost ulepšaju i da je učine još raznovrsnijom.

Pređimo na nošnju. Raznovrsnost i istinitost u *kostimu* tamo su isto retke koliko i u muzici, baletima i jednostavnom plesu. Tvrdooglavo istrajavanje jednako je u svim delovima opere; ono suvereno vlada tim spektaklom. Grk, Rimljanin, pastir, lovac, ratnik, Faun, Silvan, igre, zadovoljstva, šale, Tritoni, vetrovi, duhovi vatre, snovi, Veliki sveštenik i niži sveštenici; sva odela tih likova skrojena su po istoj mustri, i razlikuju se samo po boji i ukrasima koje im rasipnost, mnogo više no ukus, nasumice dodeljuje. Lažni sjaj posvuda blista: seljak, mornar i heroj, podjednako su njime natrpani; što je više odelo garnirano privescima, šljokicama, gazom i kićankama, to više vredi u očima glavnog aktera i gledaoca bez ukusa. Ništa nije tako neobično kao videti u operi grupu ratnika koji su upravo vodili bitku, tukli se i odneli pobedu. Nose li oni na sebi užas pokolja? Jesu li im lica užagrena? Pogledi još uvek zastrašujući? Je li im kosa raščupana i u neredu? ne, Gospodine, ništa od svega tog; nakićeni su s krajnjom pažljivošću i pre nalikuju na razmažence koji izlaze iz banje nego na ratnike umak-